

Luokanopettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien toteuttamisesta kouluissa

Kandidaatintutkielma
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto

Laatijat:
Telma Mäkelä
Jessica Kujanpää

3.4.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijät: Jessica Kujanpää & Telma Mäkelä

Otsikko: Luokanopettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien toteuttamisesta kouluissa

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Juulia Lahdenperä, PhD

Sivumäärä: 29 sivua, 3 liitesivua

Päivämäärä: 3.4.2026

Tutkimuksemme tavoitteena oli tutkia luokanopettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien toteuttamisesta kouluissa. Tarkoituksenamme oli selvittää millaisia haasteita opettajat mahdollisesti kohtaavat niiden suhteen. Halusimme selvittää myös, millaisena luokanopettajat näkevät uskonnollisten juhlien merkityksen nykypäivänä. Tarkastelimme lisäksi uskonnollisiin juhliin liittyviä virallisia ohjeistuksia ja opettajien kokemuksia niistä.

Aiemmissa tutkimuksissa uskonnollisia juhlia ja niiden merkitystä korostetaan erityisesti kulttuuriperinnön ja yhteisöllisyyden näkökulmista. Luokanopettajat kokevat uskonnolliset juhlat siis merkityksellisiksi, mutta nyky-yhteiskunnan monimuotoisuuden huomioiminen voidaan kokea haastavaksi.

Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisena tutkimuksena puolistrukturoidun haastattelun avulla. Valitsimme laadullisen tutkimuksen, sillä tavoitteenamme ei ollut luoda yleistettäviä tuloksia, vaan tutkia yksittäisten opettajien kokemuksia. Tutkimukseen osallistui neljä luokanopettajaa. Haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimuksen tulosten perusteella uskonnolliset juhlat ovat näkyvä osa koulujen toimintakulttuuria ja kristinuskon juhlat ovat selvästi erityisasemassa. Vaikka opetus ja juhlat määritellään tunnustuksettomaksi, käytäntö on osoittanut, ettei kaikkien katsomuksien edustajat siitä huolimatta osallistu samoihin tilaisuuksiin. Katsomuksellisen moninaisuuden kasvaessa, perusopetuksen opetus suunnitelman perusteiden tavoitteet tasa-arvosta eivät siis kaikilta osin toteudu.

Uskonnolliset juhlat ovat muuttuneet, mutta luokanopettajat pitävät niiden asemaa kuitenkin edelleen merkittävänä. Kuitenkin käytännön ohjeistus koetaan puutteelliseksi. Lisäksi ohjeistuksen tulkinnanvaraisuus luo tarpeen kehittää selkeämpiä käytäntöjä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

Avainsanat: monikulttuurisuus, katsomuksellinen moninaisuus, uskonnolliset juhlat, kulttuuriperintö

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Katsomuksellinen monimuotoisuus ja kulttuuriperintö	5
1.2	Opetussuunnitelman perusteet	7
1.3	Aiemmat tutkimukset	9
2	Tutkimusongelmat	11
3	Menetelmä	12
3.1	Osallistujat	12
3.2	Tutkimuksen toteutus	13
3.3	Aineiston käsittely ja analyysi	13
3.4	Tutkimusetiikka	14
4	Tulokset	16
4.1	Koulujen monimuotoisuus ja toimintakulttuuri	16
4.2	Käytännön toteutukseen liittyvät haasteet.....	17
4.3	Uskonnollisten juhlien merkitys	18
4.4	Ohjeistus	18
4.5	Opettajien kokemukset uskonnollisten juhlien tulevaisuudesta	19
5	Pohdinta	21
5.1	Tutkimuksen tavoite ja päätulokset	21
5.2	Johtopäätökset ja tulosten pohdinta	21
5.2.1	Kulttuuriperintö ja katsomusten moninaisuus	21
5.2.2	Tasa-arvo ja yhdenvertaiset kokemukset	23
5.2.3	Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja inklusiivisuus.....	24
5.2.4	Ohjeistukset.....	25
5.3	Tutkimuksen luotettavuus.....	26
5.4	Jatkotutkimusideat.....	27
	Lähteet	28
	Liitteet	30
	Liite 1. Haastattelukysymykset	30
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	31

1 Johdanto

Kansainvälistyminen, globalisaatio sekä monikulttuurisuus esiintyvät ja näkyvät merkittävästi myös Suomen koulukontekstissa. Tämä on muuttanut myös uskonnollisuutta sekä muovannut uskontojen opetusta ja niiden näkymistä kouluissa. Tilastokeskuksen (2024) tilastot osoittavat, kuinka perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen osallistuvien osuus on laskenut kuudessa vuodessa 86 prosentista 77 prosenttiin. Samaan aikaan elämäntiedon suosio on kasvanut 9 prosentista 15 prosenttiin, sekä islamin uskonnon opetuksen määrä on kasvanut 4 prosenttiin aiemmasta 2 prosentista (Tilastokeskus, 2024).

Yhteiskunnan muuttuessa yhä monikulttuurisemmaksi myös kouluissa näkyy oppilaiden eri uskonnoista mukanaan tuomat kulttuuriperinteet (Hokkanen, 2014). Uskonnon opetus on kokenut viime vuosina suuria muutoksia niin tunnustuksellisuuden kuin monipuolisuudenkin näkökulmista (Mikkola, 2019). Opetus- ja kulttuuriministeriö [OKM] (Salmenkivi & Åhs, 2022, s. 80) määrittelee kuitenkin uskonnonopetuksen Suomessa tunnustuksettomaksi, joten uskontoa ei tulisi harjoittaa koulussa. Tämä säädös tunnustuksettomuudesta koskee myös kouluissa vietettyjä juhlia, vaikka juhlan taustalla olisikin perinne, jolla on uskonnollisia juuria (Salmenkivi & Åhs, 2022). Tyypillisesti suomalaisissa kouluissa näkyviä vakaumuksellisesti värittyneitä juhlia ovat esimerkiksi pääsiäinen ja joulu. Näistä tässä tutkimuksessa käytämme nimitystä ”uskonnolliset juhlat”. Mikkolan (2019) mukaan juhla voidaan määritellä uskonnolliseksi silloin, kun sen taustalla on jokin uskontoon pohjautuva perinne.

Nykypäivänä monimuotoistuva uskonnollisuus sekä uskonottomuuden yleistyminen vaativat opettajalta erityistä pedagogista osaamista. Etenkin erilaiset kouluissa järjestettävät juhlat vaativat usein kykyä tasapainotella erilaisten katsomusten ja näkökulmien välillä. Mikäli koulujen tai opettajien käytänteissä esiintyy suuria eroavaisuuksia, voivat oppilaiden mahdollisuudet osallistua sekä saada tasa-arvoisia kokemuksia vaihdella merkittävästi. Tämän vuoksi tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, miten luokanopettajat kokevat uskonnollisten juhlien toteuttamisen kouluissa nykypäivänä.

Aiempi tutkimus tarjoaa tutkimuksellemme tärkeän vertailukohdan. Niemi ja kumppanit (2014) ovat tarkastelleet koulujen juhlakulttuureja monikulttuurisesta näkökulmasta ja nostavat esiin erityisesti perinteiset juhlat, kuten joulun, jonka juuret ovat vahvasti kristillisessä perinteessä. Heidän tutkimuksensa keskeinen havainto on, että koulujen

juhlaikäytännöissä korostuu usein juhlien kulttuuriperinnöllinen merkitys uskonnollisten sisältöjen sijaan. On kuitenkin huomioitava, että Niemen ja muiden (2014) aineisto on kerätty ennen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ([OPS], 2014) uudistusta, joka painottaa entistä enemmän katsomuksellista yhdenvertaisuutta, uskonnonvapautta sekä juhlien pedagogisia perusteluja. Tämän vuoksi on perusteltua tarkastella ajankohtaisesti, miten opettajat nykyisin kokevat uskonnollisten juhlien toteuttamisen ja miten opetussuunnitelman linjaukset näkyvät käytännön koulutyössä tällä hetkellä.

Perusopetuksen opetussuunnitelma (2014) korostaa uskonnon osalta yhtenäisyyttä eri uskontojen kannalta sekä monimuotoisuuden huomioimista. Myös Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022) on kirjoittanut selvityksen katsomusaineiden opetuksen nykytilasta ja uudistamistarpeista. Selvityksessä pääpainotus on selkeästi katsomusaineiden oppitunneissa, mutta kokonaiskuvassa myös koulukulttuuri, kuten koulussa vietettävät juhlat, ovat pohdinnassa laajemmin. Näiden lisäksi Opetushallitus [OPH] on muotoillut tarkemman ohjeistuksen juuri uskonnollisten juhlien näkökulmasta (2022). Juhlien toteutuksessa on huomioitava puolueettomuus, uskonnollisen vaikuttamisen välttäminen sekä suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden kunnioittaminen (OPH, 2022, s. 12). Kuitenkin ohjeistus korostaa juhlia mahdollisuutena oppia erilaisista tavoista, käytännöistä ja katsomuksista osana kouluyhteisön arkea. OPS (2014) ja OPH:n ohjeistukset (2022) tarjoavat tutkimuksellemme merkittävän viitekehysten, jonka avulla tarkastelemme luokanopettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien toteuttamisesta koulukontekstissa. Tutkimuksemme tarkoituksena on siis selvittää, miten luokanopettajat kokevat ja tulkitsevat erilaisia uskonnollisia juhlia koulussa ja miten nämä juhlat tukevat yhteisöllisyyttä, kulttuuriperintöä sekä koulun toimintakulttuuria.

1.1 Katsomuksellinen monimuotoisuus ja kulttuuriperintö

Pesonen ja Sakaranaho (2020) korostavat läntisen maailman monimuotoistumista niin kulttuurien kuin uskontojenkin suhteen. Kehityksen myötä yksilöt kohtaavat yhä moninaisempia uskonnollisia traditioita, katsomuksia ja ilmaisumuotoja niin yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa kuin globaalin median välityksellä (Pesonen & Sakaranaho, 2020, s. 31). Uskontojen sekä uskonottomuuden monimuotoistuminen näkyy vahvasti myös koulukontekstissa. Monimuotoistuva katsomuksellisuus kouluissa korostaakin tarvetta ymmärtää erilaisia käytänteitä niin historian kuin nykypäivänkin näkökulmista.

Haikala (2024) pohtii artikkelissaan suomalaisten heikentyneitä kristinuskon ja kristillisen tradition tuntemusta. Luterilainen kalenteri vaikuttaa kuitenkin edelleen nykyajassa merkittävästi arjen ja juhlan määrittelyyn suomalaisessa yhteiskunnassa (Malkavaara, 2017). Kristillisistä juhlapäivistä säädellään kirkkolaililla, ja ne näkyvät seurakuntien jumalanpalveluselämän lisäksi vahvasti myös ihmisten tavoissa ja elämässä (Malkavaara, 2017). Maallistuminen on muovannut uskontojen, erityisesti luterilaisen uskonnollisuuden, esiintymistä ja tuntemusta Suomessa. Kuitenkin artikkelissa Haikala (2024) tuo esiin, kuinka kristilliset perinteet näkyvät myös nyky-yhteiskunnassa vahvasti esimerkiksi joulun ja pääsiäisen kaltaisina perinteinä juhlakalenterissa, mutta yhä harvempi tietää traditiot ja historian näiden juhlien ympärillä.

Jotkin kouluissakin esiintyvät juhlat periytyvät osin kristillisestä perinteestä, mutta samalla ne ovat vakiintuneet osaksi laajempaa perinteistä juhlakulttuuria Suomessa. Uskonnolliset ja kulttuuriset elementit ovatkin osin kietoutuneita toisiinsa muodostaen moniulotteisen kulttuuriperinteen. Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan yhteisön sukupolvelta toiselle siirtyviä perinteitä, tapoja, esineitä sekä rituaaleja (UNESCO, 2003). Siihen voidaan laajimmillaan laskea kaikki kulttuurin muodot, joita pidetään erityisen merkittävänä ja tärkeinä yhteisöille, kuten esimerkiksi taide, luonnonnähtävyydet tai juhlat (Hieta ym., 2015, s. 311–312). Uskonnolliset juhlat osana kulttuuriperintöä välittävät yhteisön arvoja, identiteettiä sekä perinteitä (UNESCO, 2003).

Suomessa kristilliseen perinteeseen pohjaavat juhlat tulkitaan osaksi koulujen toimintakulttuureja ja kulttuuriperintöä, jolloin yksittäiset uskontoon viittaavat elementit, kuten Suvivirsi, eivät tee tilaisuudesta varsinaista uskonnon harjoittamista (Keto-Tokoi & Äystö, 2015, s. 328–331). Suvivirsi sinällään voidaan jossain määrin tulkita uskonnolliseksi sen sisältämien sanojen, kuten ”Jumala” vuoksi, mutta koska se mielletään niin vahvasti osaksi suomalaista traditiota, sitä ei pidetä sisällöllisesti korostuneen uskonnollisena (eduskunnan oikeusasiamies, 2014). Tämän seurauksena eduskunnan oikeusasiamies (2014) on tehnyt päätöksen, että Suvivirren laulaminen osana koulun päätösjuhlaa ei riko negatiivista uskonnonvapautta, eli yksilön oikeutta välttää vakaumuksensa vastaiselta uskonnon harjoittamiselta. Näin ollen Suvivirsi saa sisältyä virallisten määräysten mukaan koulujen järjestämiin juhliin (eduskunnan oikeusasiamies, 2014). Tämä havainnollistaa, miten koulujen juhlat ja niissä esiintyvät erilaiset elementit voivat luoda haasteellisen rajapinnan kristillisten perinteiden ja kulttuuriperinnön rajalle.

1.2 Opetussuunnitelman perusteet

Suomen perustus- ja yhdenvertaisuuslain mukaan oppilaita ei saa asettaa eri asemaan oman kansalaisuuden, kielen, vakaumuksen tai uskonnon mukaan (OPS, 2014). Lisäksi Suomessa uskonnonopetus on määritelty tunnustuksettomaksi vuodesta 2003 alkaen (Mikkola, 2019, s. 162). Opetussuunnitelma edellyttää kouluilta juhlaperinteiden tunnustuksetonta sisältöä sekä tilaisuuksien pedagogisia perusteluita niin yhdenvertaisuuden kuin uskonnonvapauden näkökulmista (OPS, 2014). Uskontojen asemaa kouluissa on lähestytty jo useamman vuosikymmenien ajan niin positiivisen uskonnonvapauden näkökulmasta kuin negatiivisen uskonnonvapauden tulkintojen kautta (Salomäki ym., 2024). Näillä tarkoitetaan siis vapautta oman uskonnon harjoittamiseen sekä vapautta olla osallistumatta uskonnonharjoitukseen tai olla kuulumatta mihinkään uskonnolliseen järjestöön (Mikkola, 2019, s. 157–158). Vaikka uskonnotunneilla ei harjoiteta uskontoa, oppilaat on jaettu opetusryhmiin uskonnoittain ja näiden tuntien opetus noudattaa tietyn uskonnon kontekstin huomioivaa opetussuunnitelmaa (Mikkola, 2019, s. 162).

Opetussuunnitelma (2014) korostaa eri uskontojen oppimäärien välistä yhtenäisyyttä sekä opetuksen tavoitteiden että keskeisten sisältöjen osalta. Kaikille uskonnon opetuksen muodoille on laadittu yhteiset tavoitteet oppiaineen yhtenäisyyden varmistamiseksi, mutta lisäksi niiden rinnalle on määritelty uskontokohtaisia painotuksia, joiden tarkoituksena on huomioida eri uskontojen erityiset kontekstit (OPS, 2014). Käytännössä tavoitteet ja sisällöt ovat kuitenkin pitkälti samankaltaisia eri uskontojen välillä. Keskeisenä opetuksen sisältönä esiintyy oman uskonnon juhlat ja pyhät ajat sekä niihin liittyvät merkitykset, viettotavat ja sisällöt. Lisäksi yksi opetuksen merkittävistä tavoitteista on lisätä oppilaiden ymmärrystä uskontojen ja katsomusten monimuotoisuudesta (OPS, 2014). Vaikka näitä tavoitteita ei ole laadittu suoraan koulun juhlakulttuurien näkökulmasta, voidaan silti huomata selvä yhteys koulun juhliin ja niiden sisältöihin.

Uskonnolliset juhlat näkyvät opetussuunnitelmassa (2014) konkreettisesti opetuksen sisältötavoitteissa. Esimerkiksi opetussuunnitelmassa 1.–2. vuosiluokkien uskonnon opetuksen sisältötavoite S2 “Uskontojen maailma” mainitsee erityisesti juhlat osana opetuksen sisältöä: “Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaan koulu yhteisön sekä lähiympäristön uskonnot ja niiden keskeiset tavat ja juhlat. Sisältöjen valinnassa otetaan

huomioon myös uskonnottomuus” (OPS, 2014, 14.3.6). Vastaava keskeinen sisältöalue S2 “Uskontojen maailma” 3.–6. vuosiluokkien opetussuunnitelman sisältötavoitteissa on: “Opetuksen sisältöjä ovat kristinusko, muut uskonnot ja uskonnottomuus suomalaisessa kulttuurissa ja arjessa. Tutustutaan erityisesti koulun lähialueella vaikuttaviin uskonnollisiin yhteisöihin ja niiden pyhiin tiloihin” (OPS, 2014, 15.3.6). Näin juhlat asettuvat osaksi laajempaa uskonnollisen elämän ja kulttuurin ymmärtämistä.

Myös opetuksen tavoitteet tukevat tätä näkökulmaa. Tavoitteessa T5 oppilasta ohjataan perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan (OPS, 2014) Tavoitteessa T7 korostetaan oman ja toisen pyhän kunnioittamista sekä asianmukaista käyttäytymistä erilaisissa uskonnollisissa tilanteissa (OPS, 2014) Esimerkiksi nämä tavoitteet nousevat esiin kaikkien uskontojen erillisissä opetussuunnitelmissa (OPS, 2014). Nämä tavoitteet ovat olennaisia myös tutkimuksemme näkökulmasta, sillä ne heijastavat sitä, miten uskonnollisia juhlia lähestytään kasvatuksessa. Ne eivät näyttäydy ainoastaan tiedollisina sisältöinä, vaan myös kulttuurisina ja sosiaalisina ilmiöinä, jotka edistävät ymmärrystä yhteiskunnan moninaisuudesta.

Opetushallitus (2022) on laatinut tarkempia ohjeita myös erityisesti koulun yhteisten juhlien ja uskonnollisten tilaisuuksien kontekstista. Ohjeissa kerrotaan, että perusopetuksessa järjestettävät juhlat, kuten joul-, kevät- ja itsenäisyyspäivän juhlat, ovat kaikille oppilaille tarkoitettuja yhteisiä tilaisuuksia eivätkä ne saa olla uskonnollisia eikä niille järjestetä vaihtoehtoista ohjelmaa (OPH, 2022). Ohjeessa kuitenkin kerrotaan, että juhliin voi sisältyä yksittäisiä uskontoon viittaavia elementtejä, joita pidetään osana suomalaista kulttuuriperinnettä (OPH, 2022). Ohjeistuksessa ei kuitenkaan linjata täsmällistä rajaa tällaisten elementtien määrälle tai sisällölle, vaan arviointi jää opetuksen järjestäjän ja koulun hallinnon harkinnan varaan. Esimerkiksi huoltajien informointi ja vaihtoehtoisen ohjelman tarpeellisuus ja toteuttaminen on opetuksen järjestäjän vastuulla. Koulujen toiminnassa tulee huomioida kuitenkin tiettyjä keskeisiä periaatteita katsomuksellisuuden näkökulmasta. Näihin periaatteisiin kuuluu esimerkiksi opetuksen puolueettomuus, uskonnollisen vaikuttamisen eli indoktrinaation välttäminen sekä uskonnollisen suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden kunnioittaminen (OPH, 2022, s. 12). Perusopetuksen arvopohja korostaa kulttuurista moninaisuutta rikkautena, jossa esimerkiksi arkiset tilanteet sekä erilaiset juhlat tarjoavat mahdollisuuksia oppia toimimaan erilaisten katsomusten ja kulttuurien parissa (OPH, 2022, s. 12).

1.3 Aiemmat tutkimukset

Niemi ja muut (2014) ovat tutkineet koulujen juhlakulttuureja juuri monikulttuurisesta näkökulmasta. He tarkastelevat suomalaisten opettajien näkemyksiä kouluissa järjestettävistä juhlista, joita pidetään merkittävänä osana suomalaista kulttuuria. Tutkimustulokset on muodostettu suomalaisille opettajille teetetyin kyselytutkimuksen perusteella.

Tutkimuskysymyksissään he ovat nostaneet esiin esimerkiksi joulun, joka korostuu suomalaisessa kulttuurissa merkittävänä ja perinteikkäänä juhlana. Joulun ja sen perinne kuitenkin juontaa juurensa kristilliseen traditioon ja Jeesuksen syntymän juhlintaan, vaikka sen merkitys on myöhemmin laajentunut ja osittain myös maallistunut (Kelly, 2004, s. 27–43 & s. 97–116). Niemi ja muut (2014) esittelevät tulososiossaan uskonnollisten perinteiden merkityksen korostuvan etenkin kansallisperinteinä. He kuitenkin tuovat esiin niiden uskonnollisen merkityksen laskun koulukontekstissa. Tutkimusotanta Niemen ja muiden (2014) rajautui yhden koulun opettajiin, ja tutkimus on toteutettu jo ennen viimeisintä opetussuunnitelman päivitystä. Tämän vuoksi ilmiötä on tärkeää tarkastella uudelleen nykytilanteessa. Lisäksi on aiheellista laajentaa tutkimusotosta eri kouluissa työskenteleviin opettajiin, sillä käytänteet voivat vaihdella merkittävästi koulujen välillä.

Lemettinen ja muut (2021) esittelevät artikkelissaan katsomusaineiden opetukseen liittyviä kysymyksiä ja opettajien näkemyksiä aiheeseen, korostaen käsitettä maailmankuvaopetuksesta. Lemettisen ja muiden tutkimus (2021) viittaa siihen, että perusopetuksen opettajat pitävät maailmankuvaopetusta merkittävänä ennen kaikkea kulttuurien kohtaamisen sekä erilaisten arvojen opetuksen näkökulmista. Tutkimuksessa korostui myös maailmankuvaopetus tilaisuutena keskustella kulttuurisesta moninaisuudesta sekä suomalaisesta kristillisestä kulttuurista, joka yhdistettiin myös kulttuuriperintöön (Lemettinen ym., 2021). Tutkimus toi esiin myös opettajien korostavan aihetta usein myös oppituntien ulkopuolella, esimerkiksi koulun juhlakulttuurissa. Tutkimus ei kuitenkaan tuonut esiin konkreettisia kokemuksia, joita luokanopettajat ovat kokeneet työssään uskonnollisten juhlien toteuttamisen suhteen (Lemettinen ym., 2021). Jotta voidaan syventää ymmärrystä erityisesti katsomuksellisen moninaisuuden vaikutuksesta koulun juhlaperinteisiin, on tärkeää saada opettajilta konkreettisia kokemuksia ja näkökulmia käytännöstä.

Rissanen ja muut (2015) ovat tutkineet suomalaisten opettajien asenteita muslimioppilaita ja maahanmuuttajia kohtaan. Tutkimuksessa on havaittu opettajien pitkälti hyväksyvän kulttuurierot sekä kannattavan eri perinteiden tasa-arvoista näkymistä. Kuitenkin tulokset osoittavat, että opettajien taidot tunnistaa ja kohdata etenkin uskonnollista monimuotoisuutta ovat puutteellisia (Rissanen, 2015, s. 281–286). Lemettinen ja muut (2021, s. 541) viittaavat Rissanen ja muiden (2015) tutkimukseen ja esittävät, että opettajien jatkuvaa ammatillista kehittymistä olisi perusteltua tarkastella myös arvioiden. Lemettinen ja muut (2021) kertovat myös, miten olisi syytä arvioida, tarjoaako opettajienkoulutus heille riittävät valmiudet ja työkalut uskomusten ja arvojen käsittelemiseen koulukontekstissa. Suomalainen kouluympäristö on muuttunut yhä monikulttuurisemmaksi, ja opettajien valmiudet kohdata moninaisuutta vaikuttavat vahvasti oppilaiden kokemukseen yhdenvertaisuudesta. Opettajien kokemuksia tutkimalla voidaan tunnistaa, millaisia kehittämistarpeita liittyy esimerkiksi yhtenäisen ohjeistuksen laatimiseen sekä opettajankoulutuksen kehittämiseen.

2 Tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli pyrkiä selvittämään luokanopettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien järjestämisestä koulussa. Tutkimuksessa pyrimme selvittämään myös kohtaavatko luokanopettajat uskonnollisten juhlien suhteen työssään haasteita, ja millaisia haasteet mahdollisesti ovat. Halusimme selvittää myös, minkälainen merkitys uskonnollisilla juhlilla opettajien mielestä nykypäivänä on. Lisäksi tutkimme uskonnollisiin juhliin liittyviä ohjeistuksia ja opettajien kokemuksia niistä.

Päätutkimusongelma:

1. Miten opettajat kokevat uskonnollisten juhlien toteuttamisen kouluissa?

Alaongelmat:

1.1 Millaisia haasteita opettajat kohtaavat uskonnollisten juhlien järjestämisessä?

1.2 Millaisena opettajat näkevät uskonnollisten juhlien merkityksen nykypäivänä?

1.3 Miten selkeinä opettajat pitävät uskonnollisiin juhliin liittyviä virallisia ohjeistuksia?

Aiempien tutkimusten perusteella (Niemi ym., 2014; Lemettinen ym., 2021; Rissanen ym., 2019) ennakko-oletuksemme on, että luokanopettajat kokevat uskonnolliset juhlat merkityksellisenä osana koulun arkea ja toimintakulttuuria, mutta niiden toteuttaminen nähdään nykypäivänä yhä haastavampana katsomuksellisen monimuotoistumisen vuoksi. Lisäksi aiempien tutkimusten valossa oletamme, että opettajat kokevat ohjeistuksen liittyen uskonnollisiin juhliin melko yleispiirteisiksi, mikä voi vaikeuttaa sen soveltamista käytännön koulutyössä.

3 Menetelmä

Tässä osiossa perehdytään tutkimukseen osallistujiin, toteutukseen, aineiston käsittelyyn ja analysointiin sekä etiikkaan. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, sillä tavoitteenamme ei niinkään ollut luoda yleistettävää tulosta, vaan ennemminkin tutustua yksittäisten opettajien kokemuksiin. Tähän tarkoitukseen valitsimme juuri laadullisen tutkimuksen, sillä siinä oleellista on tutkittavien omien näkökulmien korostaminen (Puusa & Juuti, 2011, s. 47). Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein myös pienempään määrään tuloksia ja tavoitellaan näiden tulosten syvällisempää analyysia (Eskola & Suoranta, 1998, luku 1).

3.1 Osallistujat

Tutkimuksemme aineistona on neljän luokanopettajan haastatteluaineisto. Tutkimukseen osallistui neljä alakoulussa toimivaa luokanopettajaa, joista yksi työskentelee myös osana koulun hallintoa. Tarkoituksenamme oli haastatella erityisesti luokanopettajia, sillä luokanopettajilla on vapaus toteuttaa myös uskonnollisiin juhliin liitettäviä perinteitä luokassaan. Tutkimuksemme otanta valittiin mukavuusotannalla (convenience sampling). Mukavuusotannassa tutkimukseen valitaan osallistujia tutkittavan lähipiiristä, jolloin tutkimustuloksien yleistettävyys on vähäistä (Cohen ym., 2018, s. 218). Valitsimme tutkimukseen osallistujiksi erityisesti opettajia, jotka ovat toimineet luokanopettajana jo useiden vuosien ajan. Jokaisella haastateltavalla oli takana runsaasti opetuskokemusta, jo yli 15 vuoden ajalta.

Lähetimme haastattelukutsun eri kouluissa toimiville opettajille, sillä uskoimme eri kouluilla olevan erilaisia käytäntöjä. Tutkimukseen osallistuneet opettajat työskentelevät kahdessa eri kunnassa pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Ensimmäisessä kunnassa väestö on kohtalaisen monikulttuurista, kun taas toisessa väestö on kulttuurisesti yhtenäisempää. Haastattelukutsut lähetettiin suoraan opettajille sähköpostitse, ja opettajat saivat ilmoittaa vapaaehtoisesti halukkuudestaan osallistua tutkimukseen sähköpostilla. Liitteenä ennen haastatteluja toimitimme myös tietosuojailmoituksen ja tiedotteen tutkimuksesta (Liite 2&3).

3.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla luokanopettajia tammikuussa 2026. Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoidun haastattelun avulla. Tällöin haastattelukysymykset ovat valmiiksi muotoiltuja, mutta osallistujat vastaavat niihin omin sanoin (Eskola & Suoranta, 1998, luku 3). Laadimme valmiiksi tutkimuskysymysten pohjalta haastattelukysymykset (Liite 1). Ennen haastattelujen toteuttamista haastattelukysymykset esitettiin. Tämän jälkeen haastattelukysymyksiä tarkennettiin ja muotoiltiin selvemmiksi. Haastattelukysymykset olivat kaikille osallistujille samoja, mutta haastattelujen aikana esitettiin myös tarkentavia kysymyksiä ja kysymyksiä toistettiin tarvittaessa.

Tietoturvailmoitus (liite 1) sekä taustatietolomake (liite 2) lähetettiin haastateltaville etukäteen. Tämän lisäksi kävimme läpi tärkeimmät kohdat tutkimuksesta suullisesti vielä ennen haastattelujen aloittamista.

Toteutimme kaikki haastattelut Zoomissa videopuhelun välityksellä. Yhdessä haastattelussa video-ominaisuutta ei saatu toimimaan, jolloin haastattelu toteutettiin ilman videokuvaa. Varmistimme tietoturvallisuuden kirjautumalla Zoom-sovellukseen Turun yliopiston tunnuksilla. Kaikki haastattelut äänitettiin. Haastateltaville tuotiin myös esiin, että opettajan mahdolliset aiemmat koulut sekä niissä kohdatut kokemukset voidaan tuoda esille osana haastattelua.

3.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastatteluista saadut äänitiedostot tallennettiin Seafire-järjestelmään. Seuraavaksi nämä äänitiedostot litteroitiin Turun yliopiston tietoturvallisen Transcribe-litterointipalvelun avulla. Litteroitu aineisto käytiin vielä läpi kuuntelemalla haastattelut uudelleen, jotta aineisto pysyi oikeellisenä. Saatu aineisto pseudonymisoitiin osallistujien yksityisyyden suojaamiseksi. Osallistujille myös luotiin koodit; opettaja 1=O1, opettaja 2=O2, opettaja 3=O3 ja opettaja 4=O4.

Litteroitu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sen tarkoitus on luoda haastatteluaineistosta teoreettinen kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95). Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistettiin. Pelkistämisen tavoitteena on luoda laajasta aineistosta selkeä, yhtenäistä informaatiota sisältävä kokonaisuus ja poistaa aineistosta

tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat, jotta johtopäätöksien tekeminen on mahdollista (Puusa & Juuti, 2011, s. 101 & s. 109). Litteroidut aineistot käytiin läpi ja niistä poistettiin tämän tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat. Seuraavaksi muodostettiin tutkimuskysymysten perusteelta analyysiyksiköitä ja klusteroitiin eli ryhmiteltiin aineistoa. Aineiston klusteroinnissa aineisto käydään tarkasti läpi ja siitä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia (Puusa & Juuti, 2011, s. 110).

Ryhmittelyn jälkeen aineistosta etsittiin toistuvia teemoja. Puusa ja Juuti (2011, s. 93) määrittelevät teemoittelun olevan aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä eri aihepiirien mukaan. Teemoiksi valittiin; koulun toimintakulttuuri juhlien suhteen, käytännön toteutuksen haasteet, uskonnollisten juhlien merkitys ja ohjeistukset juhlien viettoon koulussa. Aineistot käytiin läpi värikoodaamalla eri teemoihin liittyvät vastaukset tietyillä väreillä. Lopuksi aineistoista värikoodatut osat siirrettiin yhteen tiedostoon teemoittain. Vastauksissa säilytettiin edelleen koodaukset (O1 jne.). Puusan ja Juutin (2011, s. 101) mukaan analyysin kriittisin vaihe on kategorioiden muodostaminen, sillä tästä saadut kategoriat perustuvat vahvasti tutkijan tulkintaan. Teemoiteltuja aineistoja analysoitiin ja niitä jaettiin vielä alakategorioihin, jotta aineiston tulkitseminen olisi selkeämpää.

3.4 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen aikana on huomioitu eettiset näkökulmat koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimusta tehdessä on kunnioitettu tutkittavien ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta sekä muita oikeuksia, jotka Vuoren (2021) mukaan kuuluvat eettisen tutkimuksen periaatteisiin. Tutkimuksen teossa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan [TENK] hyviä tieteellisiä käytännön menettelytapoja sekä eettisiä ohjeita koko tutkimuksen ajan (TENK, 2019).

TENK (2019, s. 8) korostaa, että tutkimukseen osallistumisen tulee olla täysin vapaaehtoista, eikä kieltäytymisestä saa tulla negatiivisia seuraamuksia. Tähän tutkimukseen osallistuminen perustui täysin vapaaehtoisuuteen, ja osallistujilta pyydettiin suostumus tutkimukseen osallistumiseen ennen haastatteluja. Osallistujille kerrottiin myös, miten ja missä haastatteluvastauksia tullaan hyödyntämään. Hyvärinen ja muut (2017, luku 20) korostavat haastateltavalla olevan eettisten periaatteiden mukaan oikeus jättää vastaamatta kysymyksiin. Tutkimukseen osallistuvan tulee myös saada keskeyttää tutkimukseen osallistumisensa missä

vaiheessa tahansa (TENK, 2019, s. 8). Jokaiselle osallistujalle kerrottiin kirjallisesti ja suullisesti heidän oikeuksistaan ennen haastattelun alkua.

Tutkimuksessa saatua aineistoa tulee säilyttää koko tutkimuksen ajan tietoturvallisesti (TENK, 2019, s. 13) Kaikki tutkimuksesta saadut aineistot säilytettiin Turun yliopiston tietoturvallisessa Seafire-pilvitalennuspalvelussa. Tutkimus myös toteutettiin täysin nimettömästi eikä tunnistettavia tietoja esimerkiksi opettajien nimistä, henkilöllisyyksistä tai kouluista kerätty. Kaikki kerätyt tiedot vielä tarkistettiin ja pseudonymisoitiin, jotta aineistossa ei esiinny tunnistettavia tietoja osallistujista. Jokaiselle osallistujalle kerrottiin myös ennen haastattelun alkua siitä, että heitä ei voi tunnistaa aineistosta.

Tutkimuksen aihe käsittelee opettajien henkilökohtaisia kokemuksia uskonnollisista juhlista ja niiden toteuttamisesta koulussa, mutta tässä tutkimuksessa ei tutkittu tai arvioitu opettajien omaa uskonnollisuutta tai katsomusta.

4 Tulokset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia luokanopettajilla on uskonnollisten juhlien toteuttamisesta alakoulussa. Tulokset on saatu analysoimalla luokanopettajien haastatteluaineistoa laadullisen sisällönanalyysin avulla. Luokanopettajien kokemukset uskonnollisten juhlien suhteen osoittautuivat moniulotteisiksi sekä paikoin haastaviksi ja ristiriitaisiksi. Haastattelussa ja sen analysoinnissa esiintyi useita toisiinsa kietoutuvia teemoja, jotka liittyivät niin uskonnollisiin juhliin liittyviin pedagogisiin valintoihin kuin niiden käytännön toteutuksiin koulun arjessa. Haastatteluaineistosta muodostui neljä keskeistä korostuvaa teemaa: koulun monimuotoisuus ja toimintakulttuuri (4.1), käytännön toteutukseen liittyvät haasteet (4.2), uskonnollisten juhlien merkitys (4.3) sekä ohjeistus (4.4).

4.1 Koulujen monimuotoisuus ja toimintakulttuuri

Haastattelemamme opettajat työskentelivät tai olivat aiemmin työskennelleet toisistaan poikkeavissa kouluympäristöissä, joissa oppilailla oli vaihtelevia uskonnollisia ja kulttuurisia taustoja. Opettajat 1 ja 4 kuvaavat tämänhetkisen koulunsa monikulttuurisuuden olevan yksipuolista ja suurimman osan oppilaista kuuluvan samaan uskontoon. Sen sijaan opettajat 2 ja 3 kuvaavat kouluaan kulttuurisesti ja uskonnollisesti hyvin monipuoliseksi.

Kaikki haastatellut opettajat kertoivat, että omassa koulussa näkyy vuosittaisella tasolla kristillisistä juhlista ainakin joulun liittyvää tunnustuksellista toimintaa. Käytännön toteutuksissa oli kuitenkin eroja koulujen välillä. Haastatteluista ilmeni, että joulun liitettiin useita uskonnollisia elementtejä: ”Tällä hetkellä joulu on ainut, mikä on selkeästi uskonnollinen, että käydään adventtikirkossa ja lauletaan joululauluja”(O1). Lisäksi kolme neljästä haastateltavasta kertoi myös pääsiäisen näkyvän koulussa. Pääsiäiseen liitettiin monessa koulussa kirkossa käyminen ja esimerkiksi luokassa askarteleminen.

Kaikki haastateltavat toivat esiin korvaavan vaihtoehtoisen toiminnan niille, jotka eivät osallistu katsomuksensa vuoksi esimerkiksi joulukirkkoon. Lisäksi kaikki haastateltavat toivat esiin myös sen, että uskonnollisuuteen liittyvät sisällöt ovat viime vuosina vähentyneet yhteisistä juhlatilaisuuksista. Heidän mukaansa sekä uskonnollisiksi tulkittavia että vaihtoehtoisia toimintamuotoja pyritään järjestämään nykypäivänä koulussa mahdollisimman vähän. Uskonnollisista lauluista on karsittu osuuksia: ”Nyt jouluna jätettiin se viimeinen, se

Jumalalle kunnia säkeistö pois.” (O1). Kouluilla oli myös muita tapoja, joilla uskonnollisia juhlia on pyritty muokkaamaan niin, että mahdollisimman moni voisi osallistua niiden viettoon. Kaksi opettajaa kertoi, miten tutuista lauluista on jätetty pois jopa yksittäisiä sanoja: “Kun lauletaan keväällä lähtölaulu, niin sitten siinäkin jätettiin Jeesus-sana pois sieltä.” (O2), sekä: “Meillä on muistaakseni useampi vuosi laulettu jo Suvi-laulua, missä on ne ei-uskonnolliset sanat.” (O3).

Vaikka osa kouluista koettiin monikulttuurisemmiksi, yksikään haastateltavista opettajista ei maininnut, että muita kuin kristinuskoon liitettäviä juhlia näkyisi koulussa mitenkään. Muita juhlia ei myöskään ollut käsitelty uskonnon oppituntien ulkopuolella lainkaan.

4.2 Käytännön toteutukseen liittyvät haasteet

Opettajat olivat kohdanneet myös erilaisia haasteita uskonnollisten juhlien toteuttamisessa. Yhtenä haasteena tuotiin esiin tilanteita, jossa käsitykset uskonnollisuudesta vaihtelivat, tai näyttäytyivät jopa ristiriitaisina. Joissakin tapauksissa huoltajien suhtautuminen saatettiin kokea ristiriitaisena: “Oppilaan vanhemmat ovat tosi tiukkoja siitä, että (joulun kristillinen näkökulma) ei saa näkyä mitenkään luokassa, mutta sitten taas heillä vietetään kyllä joulua kotona.” (O1)

Opettajat kertoivat, kuinka uskontojen suhteen tulee nykyään olla melko varovainen ja aihe voi vaatia erityistä harkintaa opettajalta. Monessa tilanteessa opettajat olivat itse heränneet pohtimaan, millainen toiminta on sallittua: “Esimerkiksi kun soitettiin Tulloon jouluku, missä nyt on Jeesus mainittu, alkoi itse miettiä, että onko tämä nyt sopivaa.” (O3). Toisaalta haastavissa tilanteissa opettajat ovat myös tarkistaneet huoltajilta, millainen toiminta on hyväksyttävää: “Mun täytyy ehkä pääsiäisenkin tarkistaa, että saako oppilas tehdä pääsiäisaskartelua. Mun on järkevämpi varmistaa huoltajilta, ettei sitten tule mitään ongelmia.” (O1). Opettajat kuvasivat myös tilanteita, joissa uskonnollisiksi tulkittavia sisältöjä pyrittiin tietoisesti välttämään koulun arjessa. Käytännön tasolla tämä oli näkynyt esimerkiksi neutraalin taustamusiikin valintana: “Kun oli joulun alla kuunneltu musiikkia, niin jos siellä Jeesus-sana tulee, niin sitä ei kuunnella.” (O2).

Lisäksi opettaja 1 kertoi tilanteesta, jossa yksi oppilas ei saanut vanhempien päätöksestä osallistua joulukirkkoon, vaikka olisi itse halunnut mennä kavereidensa mukana. Opettajalle tilanne oli vaikea, kun hän oli joutunut ohjaamaan oppilaan muualle: “Lapsi haluaisi kuulua

siihen joukkoon, ja jos mä menen kirkkoon, niin helposti lasten silmissä kirkko on parempi, vaikka mä sanoisin mitä.” (O1).

4.3 Uskonnollisten juhlien merkitys

Haastatteluissa keskeisenä teemana korostui uskonnollisten juhlien merkitys nykypäivänä. Osa haastateltavista kertoi, miten uskonnollisten juhlien merkitys on viime vuosina muuttunut. Haastateltavat perustelivat uskonnollisten juhlien ja niiden merkitystä kouluissa kahden korostuvan näkökulman mukaisesti. Opettajat korostivat uskonnollisten juhlien kulttuurista näkökulmaa, pedagogista näkökulmaa tai molempia.

Kaikki haastateltavat opettajat toivat esiin jollakin tavalla kulttuurin tai perinteen, sekä perustelivat sen kautta uskonnollisten juhlien merkitystä koulussa. Juhlia ei niinkään kuvattu uskonnollisina ilmiöinä, vaan korostettiin enemmän koulun tehtävää välittää eteenpäin kulttuuriperintöä: ” Ajattelen näistä juhlista kulttuurisena asiana, kulttuuriperinnön eteenpäin viemisenä.” (O4). Kulttuurisen ulottuvuuden lisäksi esiin nousi myös huoli näiden perinteiden säilymisestä: ”Tämä on myös meidän kulttuuria, että sitä pelätään liikaa, että otetaan pois niitä kristillisiä juttuja.” (O2).

Myös yhteisöllisyyden näkökulma korostui haastatteluissa uskonnollisten juhlien merkitystä perusteltaessa. Juhlat nähtiin tärkeinä hetkinä, jotka kokoavat oppilaita yhteen ja mahdollistavat yhteisen tekemisen arjen koulutyön rinnalla. Tätä kuvastaa esimerkiksi seuraava lainaus: ”Joulukin on hurjan tärkeää aikaa, koska vietetään aikaa yhdessä, lauletaan lauluja, leikitään, leivotaan ja askarellaan. Ne ovat monista kodeista jääneet pois ikään kuin ne joulun perinteet.” (O1). Juhlat nähtiin tärkeinä ja mielekkäinä yhteisinä hetkinä, jotka tuovat vaihtelua koulun arkeen ja tukevat yhteisöllisyyden rakentumista: ”Ne ovat tärkeitä ja mukavia yhteisöllisiä juttuja, joita mielestäni tarvitaan tasapainottamaan sitä perinteisempää opiskelua.” (O4).

4.4 Ohjeistus

Opettajat kertoivat saaneensa melko vähän virallisia ohjeistuksia uskonnollisten juhlien toteuttamiseen, ja olemassa olevia ohjeita pidettiin usein liian laajoina ja tulkinnanvaraisina kokonaisuuksina. Tulkinnanvaraisuus tuli esiin esimerkiksi opetussuunnitelman kohdalla:

“No opetussuunnitelma on niin leveäperäinen, että sen voi tulkita ihan niin kuin lukija melkein pä itse haluaa.” (O1). Samansuuntaisesti toinen haastateltava totesi, ettei erillisiä ohjeistuksia juurikaan ollut jäänyt mieleen: “En mä muista, että olisi siitä mitenkään erikseen ollut mitään ohjeistusta.” (O2). Myös olemassa olevien ohjeiden nähtiin olevan melko tulkinnanvaraisia: “Opetushallitus on tehnyt ohjeistusta uskonnollisten tilaisuuksien ja juhlien järjestämiseen, mutta edelleen niissä on mielestäni parannettavaa, koska siellä on kuitenkin vielä jonkin verran sellaista, mikä jää omaan tulkintaan.” (O4).

Virallisten ohjeistusten edelle nostettiin enemmän esimerkiksi kollegiaalisen tuen merkitys. Useat opettajat toivat esiin, että käytännön ratkaisuja ja linjauksia pohdittiin yhdessä opettajankokouksissa, mikä koettiin tärkeäksi tueksi arjen tilanteissa: “Meitä on lähinnä yhteisesti ohjeistettu kokouksissa, että pidetään tämä joulujuhla tällaisena, tai mitkä kuuluu suomalaiseen jouluperinteeseen.” (O2). Yhteinen keskustelu opettajien ja koulun hallinnon välillä auttoi muodostamaan yhtenäisempiä käytäntöjä ja vähensi yksittäisten opettajien kokemaa epävarmuutta uskonnollisten juhlien toteuttamisen suhteen.

Lisäksi jokainen haastateltava korosti koulun hallinnollisen tason vastuuta uskonnollisiin juhliin liittyvissä käytänteissä. Hallinto nähtiin keskeisenä toimijana erityisesti siinä, miten ohjeistuksia tulkitaan ja viedään käytäntöön: “Se esihenkilö ohjaa ehkä tällä hetkellä enemmän sitä meidän juhlan sisältöä.” (O3). Toisaalta esiin tuotiin myös hallinnon kohtaamia paineita ja vaatimuksia: “Koulunjohtajalle on tullut semmoisia ikään kuin vaatimuksia, että ei saisi olla tiettyjä elementtejä missään juhlissa eikä muussakaan opetuksessa.

Kyseenalaistetaan, ettei saa olla vaikka taikuutta tai mitään tämmöistä.” (O2). Samalla tunnistettiin kehittämistarpeita ohjeistusten eteenpäin viemisessä: “Miten ne suunnitelmat ja niiden ohjeistukset jalkautetaan sinne kentälle ja että kaikki tulkittaisiin niitä suunnilleen samalla lailla, niin se varmaan olisi ehkä sellainen kehityskohde. Nyt se on koulun johdon ja kuntien sivistystoimen vastuulla siirtää se tietoa eteenpäin”. (O4).

4.5 Opettajien kokemukset uskonnollisten juhlien tulevaisuudesta

Haastateltavat opettajat toivoivat, että uskonnolliset juhlat säilyvät osana koulujen toimintakulttuuria myös tulevaisuudessa. Juhlien merkitystä perusteltiin erityisesti kulttuuriperinnön näkökulmasta, mutta samalla niiden toteutustapoihin kaivattiin muutoksia. Esimerkiksi eräs opettaja pohti juhlien uudelleenmuotoilua inklusiivisempaan suuntaan: “Ne on osa meidän kulttuuriperinnettä, niin niitä voisi tietysti inklusoida. Mä mietin, että

joulukirkkoon voisi ihan hyvin mennä kaikki sinne kirkkorakennukseen sinällään, kun se on upea. Mutta sitten se sisältö siinä kirkossa voisi olla ei-uskonnollinen.” (O1).

Samansuuntaisesti toinen haastateltava korosti, että juhlien tulisi säilyä, mutta niiden painopiste voisi olla enemmän kulttuurisessa kuin uskonnollisessa ulottuvuudessa: “Toivon, että näitä uskonnollisia juhlia tai tapahtumia järjestettäisiin myös tulevaisuudessa, mutta enemmän niin, että ne olisi nimenomaan suomalaisen kulttuuriperinnön kannalta eikä sen uskonnon tai tunnustuksellisuuden kautta.” (O4).

Tämän lisäksi osa opettajista toi esiin avoimuutta ja kiinnostusta muiden uskontojen juhlia kohtaan sekä niiden näkyvyyden lisäämistä kouluissa. Tarve moninaisuuden huomioimiselle tuli myös haastatteluissa esiin: “No pelkään, että ne (uskonnolliset juhlat kouluissa) vähenevät vielä vaan. Voisi olla jotain muidenkin uskontojen juhlia, että me nähtäisiin myös erilaisia uskontojen tapoja.” (O2). Myös toive eri kulttuurien juhlista osana koulun arkea nousi esiin: “Ehkä se, että huomioitaisiin eri kulttuureja, ja myös heille tärkeitä juhlia yritettäisiin järjestää koulussa näiden perinteisempien juhlien lisäksi.” (O3).

5 Pohdinta

5.1 Tutkimuksen tavoite ja päätulokset

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia luokanopettajilla mahdollisesti on liittyen uskonnollisten juhlien toteuttamiseen koulussa. Lisäksi tutkimme opettajien kohtaamia haasteita uskonnollisten järjestämisessä sekä heidän näkemyksiään näiden juhlien merkityksestä nykypäivän kouluarjessa. Tarkastelimme myös sitä, miten selkeinä ja toimivina opettajat pitävät uskonnollisiin juhliin liittyviä virallisia ohjeistuksia monipuolistuvassa ja muuttuvassa kouluympäristössä.

Aiemmat tutkimukset sekä haastattelumme tuo esiin uskonnollisten juhlien merkityksen nykypäivänä. Luokanopettajat pitävät uskonnollisia juhlia merkittävänä niin kulttuuriperinnön kuin yhteisöllisyydenkin kannalta. Lisäksi aiemmat tutkimukset korostavat uskonnollisten juhlien merkitystä merkittävänä osana katsomusten tuntemusta monikulttuurisessa maailmassa. Uskonnollisten juhlien järjestäminen koulussa liittyy olennaisesti siis yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Monikulttuurisessa maailmassa uskontojen ja katsomusten ymmärtäminen on muodostunut keskeiseksi tavoitteeksi, jota myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) korostavat. Uskonnot ovat maailmassa vahvasti näkyvillä, ja niiden ilmenemismuodot ovat myös moninaistuneet. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että oppilaille luodaan mahdollisuus kohdata ja tutustua eri maailmankatsomuksiin ymmärryksen kehittämiseksi.

5.2 Johtopäätökset ja tulosten pohdinta

5.2.1 Kulttuuriperintö ja katsomusten moninaisuus

Haastatteluissamme korostuu erityisesti juhlien merkitys kulttuurisen perinteen näkökulmasta. Opettajat pitävät juhlia merkityksellisinä lisäksi myös yhteisöllisyyden rakentamisen kannalta. Samalla kuitenkin nousee esiin, että juhlien kristilliset taustat eivät koulun arjessa juurikaan tule esille uskonnonopetuksen ulkopuolella. Juhlita tarkastellaan pikemminkin osana suomalaista kulttuuriperintöä, jolloin niiden merkitys painottuu yhteisöllisinä ja perinteitä ylläpitävinä tilaisuuksina kouluyhteisössä. Kuten Haikala (2024) artikkelissaan korostaa, ovat nykypäivänä traditiot ja tarinat juhlien taustalla yhä harvemmillä tiedossa. Tämä herättääkin kysymyksiä siitä, johtaako uskonnollisten taustojen häivyttäminen siihen, että juhlien taustalla olevat historialliset kontekstit jäävät oppilaille epäselviksi.

Lisäksi herää kysymys, miten muusta kulttuurista tuleva oppilas voi omaksua suomalaisen kulttuuriperinnön, mikäli siitä jätetään käsittelemättä merkittäviä osia. Myös uskonnollisia juhlia voidaan pitää merkittävänä osana yhteisön kulttuuriperintöä, jotka välittävät esimerkiksi yhteisön arvoja ja identiteettiä (Hieta ym., 2015; UNESCO, 2003). Niemi ja muut (2014) tutkivat koulun juhlakulttuuria, ja he korostivat tuloksissaan uskonnollisten perinteiden merkityksen korostuvan etenkin kulttuuriperinnön näkökulmasta. Mikäli juhlia käsitellään koulussa hyvin rajatusti ilman historiallisia taustoja, voi oppilaiden ymmärrys suomalaisesta kulttuurista jäädä melko kapeaksi. Kun oppilas saa mahdollisuuden koulussa tutustua tärkeisiin perinteisiin ja niiden taustoihin, hänen voi olla helpompaa osallistua yhteisiin tapahtumiin ilman ulkopuolisuuden kokemusta. Monipuolisella ympäröivän kulttuurin ymmärryksellä voidaan siis tukea oppilaan kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kuitenkin Niemen ja muiden (2014) tutkimuksessa korostettiin uskonnollisen merkityksen heikkenemistä koulukontekstissa, mikä on havaittavissa myös meidän tutkimuksessamme. Heidän tutkimuksensa oli toteutettu jo ennen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden viimeisintä päivitystä. Haastattelemamme opettajat korostivatkin huomattavaa uskonnollisen merkityksen muutosta, joka on tapahtunut aikana, jolloin he ovat työskennelleet opettajina. Haastatteluissa yksikään opettajista ei korostanut uskonnollista taustaa omaavan juhlan merkitystä sen uskonnollisen kontekstin näkökulmasta. On siis mahdollista, että Niemen ja muiden (2014) tutkimuksen ajoista juhlien uskonnollinen merkitys on voinut edelleen heikentyä yhä enemmän.

Haastatteluissamme tuotiinkin esiin, miten monissa tapauksissa kristinuskoon liittyvät ilmaisut tai viitteet, oli jätetty pois tai korvattu neutraaleilla vaihtoehdoilla esimerkiksi yhteisissä lauluissa. Tällainen toimintatapa voi tuntua opettajasta helpommalta, mutta onko kuitenkaan pedagogisesti perusteltua jättää uskontoon viittaavat ilmaukset pois. Onko lapsella oikeus olla altistumatta tietyille sanoille, vai onko tällä oikeus päästä tutustumaan niin kulttuuriseen kuin vakaumukselliseen moninaisuuteen? On tärkeää huolehtia siitä, että opetuksessa näitä ilmauksia ei käytetä tunnustuksellisesti, mutta yksittäisen sanan kuulemista, voidaan kuitenkin harvoin pitää tunnustuksellisena. Sanojen ja ilmausten avaaminen ilman tunnustuksellisuutta, tukee moninaisuuden ja eri katsomusten ymmärrystä. Tämän tavoitteen tulisi kuitenkin ulottua myös muihin katsomuksiin. Monipuolinen tietämys uskontoihin liittyvistä termeistä tai niiden taustoista edistää oppilaiden katsomustietoisuutta.

Lemettisen ja muiden (2021) käsittelemä maailmankuvaopetus nähdään keskeisenä mahdollisuutena juuri kulttuurien välisen kohtaamisen kannalta. Tutkimuksessaan he toivat esiin myös oppituntien ulkopuolisen ajan merkityksen kulttuurien kohtaamisessa, esimerkiksi koulussa vietettyjen juhlien osalta. Tämän vuoksi olisikin merkittävää, että juhlakulttuurissa huomioitaisiin niin kulttuurista kuin katsomuksellistakin monipuolisuutta. Suomalaiseen kulttuuriperinteeseen kuuluvan kristinuskon elementtien vähentämisen ja minimoinnin sijaan, olisi tärkeää tuoda lisäksi niiden rinnalle muiden katsomusten elementtejä kulttuurisen ymmärryksen rakentamiseksi. Uskonnon opetus ja koulun toiminta määritellään tunnustuksettomaksi (OPS, 2014), mutta uskonnollisilla elementeillä tulisi yhä säilyä paikka suomalaisessa yleissivistyksessä.

5.2.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaiset kokemukset

Uskonnonvapauden ulottuvuuksien (Salomäki ym., 2024) sekä inklusiivisen toimintakulttuurin näkökulmista uskonnollisissa juhlissa on paljon huomioitavaa. Oppilaalla on oikeus toimia koulussa oman katsomuksensa mukaisesti, mutta myös oikeus olla osallistumatta toimintaan, joka ei ole hänen katsomuksensa mukaista (Salomäki ym., 2024). Haastateltujen opettajien mukaan heidän kouluissaan näkyvät juhlaperinteet pohjautuvat lähinnä kristilliseen perinteeseen, eikä muiden uskontojen merkittävät juhlat esiinny uskonnontuntien ulkopuolella. Suuntaus on tunnistettavissa laajemminkin suomalaisessa koulukontekstissa. Juhlakulttuurin suhteen usein asettuu vastakkain perinteiden vaaliminen suomalaisen kulttuuriperinnön näkökulmasta sekä tarve lähestyä asiaa monikulttuurisuuden ja uskontojen moninaisuuden kautta.

Oleellinen tutkimuksessamme korostuva teema onkin yhdenvertaisuus sekä tasa-arvo eri uskontojen välillä. Tulisiko kaikkien uskontojen merkittävälle juhlille luoda yhtäläinen näkyvyys kouluissa, vai olisiko ensisijaisena tavoitteena tarjota jokaiselle oppilaalle mahdollisuus juhlistaa oman katsomuksensa merkityksellisiä perinteitä osana kouluarkea. Toisaalta on huomioitava myös oppilaat, jotka eivät kuulu mihinkään uskontoon. Olisiko siis tasa-arvoisin vaihtoehto rajata kaikki uskonnolliset juhlat koulun juhlakulttuurin ulkopuolelle?

Samalla kuitenkin haastatteluissa nousivat esiin tilanteet, joissa oppilaita erotellaan katsomuksensa perusteella eri tiloihin tai erilaisiin tilaisuuksiin. Ne voidaan kokea haastavina,

sillä erottelu saattaa korostaa oppilaiden välisiä eroja ja synnyttää kokemusta ulkopuolisuudesta tai erilaisuudesta. Oppilaille voi olla vaikea ymmärtää tämänkaltaista erottelua, joka saattaa vaikuttaa heidän kokemukseensa yhteisöön kuulumisesta. Vaikka päätös jättää lapsi uskonnollisen tilaisuuden ulkopuolelle perustuu huoltajien vakaumukseen ja lailliseen oikeuteen, se voi konkretisoida lapselle koulun arjessa erottamisena vertaisista. Alakoululaiselle lapselle tarve kuulua joukkoon on usein tärkeää, minkä vuoksi siirtyminen erilliseen tilaan eroavan katsomuksen vuoksi voi aiheuttaa lapselle ulkopuolisuuden tunnetta.

5.2.3 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja inklusiivisuus

Haastatteluissa todettiin tarve järjestää uskonnollisten tilaisuuksien rinnalle vaihtoehtoiset tapahtumat sekä pyrkimys muokata mahdollisimman monista koulun tilaisuuksista sellaisia, että ne sopisivat kaikille katsomuksesta huolimatta. Tavoitteena on siis edistää yhdenvertaisuutta kouluyhteisössä. Myös OPS (2014) painottaa eri uskontojen välistä tasa-arvoa. Koulun juhlat ovat merkittävä osa koulun toimintakulttuuria, ja siten pedagogisesti perusteltavaa toimintaa, jonka tulee vastata opetussuunnitelman tavoitteita. Kuten haastatteluissakin korostettiin, tulisi koulujen juhlakulttuurissa pyrkiä mahdollisimman inklusiiviseen toimintaan huomioiden myös katsomusten monimuotoisuus.

Opetussuunnitelma tuo esiin kohdan: “Tutustutaan erityisesti koulun lähialueella vaikuttaviin uskonnollisiin yhteisöihin ja niiden pyhiin tiloihin” (OPS, 2014, 15.3.6). Tämä korostaa uskontojen tarkastelua oppilaiden omassa lähiympäristössä konkreettisella ja arkeen kytkeytyvällä tavalla. Lisäksi haastatteluissa pohdittiin tämän tavoitteen suuntaisia näkökulmia, kuten kirkossa käymistä yleissivistävänä kokemuksena sekä inklusiivista juhlakulttuuria tapana tutustua uskontoihin pyhien tilojen kautta. Koulussa järjestettävät juhlat voivatkin tarjota luontevan jatkumon tälle tavoitteelle. Uskonnollisten juhlien avulla voidaan perinteistä tehdä näkyviä myös koulun arjessa. Juhlien avulla voidaan tiedollisen oppimisen lisäksi tarjota oppilaille myös kokemuksellisia ja yhteisöllisiä tapoja kohdata ja ymmärtää erilaisia katsomuksille tärkeitä perinteitä. Näin voitaisiin vahvistaa oppilaiden ymmärrystä siitä, miten uskonnot kytkeytyvät myös esimerkiksi kulttuuriin, arvoihin, tapoihin sekä yhteiskuntaan.

5.2.4 Ohjeistukset

Haastateltavista vain koulun johdossa työskentelevä luokanopettaja mainitsi Opetushallituksen ohjeistuksen uskonnollisista juhlista ja tilaisuuksista (2022). Muut luokanopettajat eivät maininneet Opetushallituksen tai muiden tahojen ohjeistuksia uskonnollisista juhlista. Ohjeistus (OPH, 2022) korostaa koulun hallinnon vastuuta juhliin liittyvien käytänteiden linjaamisesta. Tämä ohjeistus (OPH, 2022) saattaaakin siis usein jäädä luokanopettajille etäiseksi, sillä informaatio ja käytännön toteutukseen liittyvä ohjeistus kulkeutuvat opettajille ensisijaisesti koulun hallinnon kautta.

Haastatteluissa ohjeistus kuitenkin kuvataan melko tulkinnanvaraiseksi ja konkreettisten ohjeiden osalta puutteelliseksi, mikä voi johtaa linjausten vaihtelevuuteen niin koulujen kuin paikkakuntienkin välillä. Suomen perustus- ja yhdenvertaisuuslain painottaa kuitenkin, että oppilaita ei saa asettaa eri asemaan oman kansalaisuuden, kielen, vakaumuksen tai uskonnon mukaan (OPS, 2014). Silti koulujen ja paikkakuntien erilaiset toimintakulttuurit, linjaukset sekä resurssit katsomusten huomioimisen ja oppilaiden osallisuuden suhteen voivat puolestaan johtaa oppilaiden eriarvoisiin kokemuksiin. Tämä taas voi asettaa oppilaita keskenään eriarvoiseen asemaan koulutuksen näkökulmasta.

Jokainen luokanopettaja on käytännön vastuussa esimerkiksi juhlien näkymisestä omassa luokassaan. Rissasen ja muiden (2019) tutkimus osoittikin, miten opettajat pitkälti kannattavat perinteiden tasa-arvoista näkymistä kouluissa, mutta uskontojen monimuotoisuuden kohtaaminen koetaan haastavana. Myös haastatteluissamme jokainen opettaja toi esiin haasteita, joita oli kohdannut uskonnollisten juhlien toteuttamisessa. Luokanopettajan vastuu voi konkretisoitua esimerkiksi siinä, miten luokkahuone koristellaan, juhliin liittyvissä askarteluissa tai opettajan puhuessa juhlista. Vaikka koulun hallinnolla olisi neutraali ohjeistus esimerkiksi yhteisten juhlien suhteen, tarvitsee opettaja myös henkilökohtaista osaamista yhdenvertaisen katsomuksellisuuden huomioimiseen.

Tämä herättää kysymyksen siitä, tulisiko opettajille luoda nykyistä konkreettisempia ohjeistuksia, jotta juhlakulttuurin yhdenvertainen toteutuminen ei jäisi pelkästään koulukohtaisten hallinnollisten tulkintojen varaan. On olennaista pohtia myös, tarjoaako opettajankoulutus riittävästi valmiuksia kohdata uskonnollisiin juhliin liittyviä haasteita ja soveltaa tulkinnanvaraisia ohjeistuksia itsenäisesti. Mikäli opettajankoulutuksessa ei käsitellä riittävästi juhliin liittyvää moninaisuutta tai siihen liittyviä virallisia ohjeistuksia,

valmistuville opettajille ei muodostu riittävää pedagogista tai oikeudellista varmuutta toimia erilaisissa kouluympäristöissä.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 158) ilmaisevat, ettei laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ole yksiselitteistä ohjetta. Pyrimmekin nyt arvioimaan tutkimuksemme luotettavuutta eri osa-alueiden kautta. Toteutimme haastattelut puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jolloin jo ennalta luodut kysymykset saattoivat ohjata vastauksia jonkin verran. Haastattelukysymykset olivat kuitenkin avoimia, jolloin haastateltavat saivat vastata kysymyksiin täysin vapaasti. Koska haastateltavat valittiin mukavuusotannalla, tutkittavien henkilökohtaiset asenteet ovat saattaneet vaikuttaa tutkimustuloksiin. Mukavuusotantaa käytettäessä myös tutkimustulosten yleistettävyyks on vähäisempää (Cohen ym. s. 218). Pyrimme arvioimaan saamaamme aineistoa objektiivisesti, mutta myös tutkijoiden ennakkoletukset ovat saattaneet ohjata aineiston tulkintaa.

Tutkimuksemme perusteella ei voida tehdä yleistyksiä suomalaisten opettajien uskonnollisiin juhliin liittyvistä käsityksistä, sillä otanta oli pieni. Laadullinen tutkimusotanta ei myöskään luo yleistettäviä tuloksia, vaan antaa mahdollisuuden analysoida saatuja tuloksia syvällisemmin (Eskola & Suoranta, 1998, luku 1). Tutkimuksemme tavoitteena olikin ennemmin tuoda esiin opettajien henkilökohtaisia kokemuksia, jotka liittyvät uskonnollisten juhlien järjestämiseen. Saamamme tulokset tarjoavat kuitenkin näkökulmia siihen, millaisia ajatuksia, kokemuksia ja tulkintoja opettajilla voi olla näistä aiheista. Niiden pohjalta voidaan nostaa esiin keskeisiä teemoja ja kysymyksiä, joita uskonnollisten juhlien toteuttaminen koulussa herättää. Nämä teemat ja kysymykset voivat taas olla merkityksellisiä myös laajemmissa konteksteissa. Näiden näkökulmien kautta pyrimme tarkastelemaan uskonnollisia juhlia ilmiönä ja peilaamaan niitä laajempiin, yleisempiin teemoihin kouluyhteisön ja kulttuuriperinteen kontekstissa. Tutkimuksen arvo ei siis perustu yleistettävyyteen, vaan sen kykyyn tehdä näkyväksi ilmiön monimuotoisuutta ja tarjota tulkinnallisia avauksia koulun juhlaikäntöjen tarkasteluun.

Tutkimuksemme tulokset perustuvat kahdessa eri kunnassa työskentelevien luokanopettajien näkemyksiin. Kummassakin kunnassa noudetaan kuitenkin samaa paikallista

opetussuunnitelmaa. Tämä voi osaltaan yhtenäistää opettajien käsityksiä ja toimintatapoja, mikä tulee huomioida myös tulosten luotettavuuden kannalta. Toisaalta kuntien ja koulujen monikulttuurisuudessa ja oppilaiden katsomuksellisessa moninaisuudessa oli vaihtelua, mikä saattoi vaikuttaa uskonnollisten juhlien merkitykseen ja koettuihin haasteisiin. Näin ollen opettajien kokemukset eivät muodostu pelkästään opetussuunnitelman ohjauksesta vaan myös paikallisesta kontekstista ja koulu yhteisön moninaisuudesta.

Alueet, jossa haastattelemamme opettajat työskentelevät eivät edusta yhtä monikulttuurista tai katsomuksellisesti moninaista otosta, verrattuna esimerkiksi pääkaupunkiseutuun. Kuitenkin kahta kouluista kuvailtiin melko monikulttuuriseksi, ja uskontojen näkökulmasta moninaiseksi. Haastatteluissa tuotiin ilmi, miten monikulttuurisuus on lisääntynyt vasta viime vuosina, mikä voi vaikuttaa saamiimme tuloksiin. Tulokset voisivat olla erilaisia, mikäli olisi haastateltu opettajia, jotka työskentelevät kouluissa, joissa on pidempi historia monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Koska opettajat olivat työskennelleet virassa jo useita vuosia, heillä ei välttämättä ole vastaavaa tietoisuutta katsomuksellisen moninaisuuden huomioimisesta koulu ympäristössä, kun nykypäivänä valmistuvilla opettajilla.

5.4 Jatkotutkimusideat

Tämän tutkimuksen avulla selvitimme opettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien toteuttamisesta koulu ympäristössä. Tutkimuksessa korostui yksittäisten opettajien näkökulmat yhden haastattelun perusteella, joten aihetta olisi mielenkiintoista tutkia vielä laajemmin. Tuloksista voisi saada paremmin yhteiskunnan nykytilannetta kuvaavia tarkastelemalla aihetta useampien eri kouluissa työskentelevien opettajien avulla. Haastattelemamme opettajat kuvasivat koulun hallinnon roolia suureksi, joten myös hallinnossa työskenteleviltä henkilöiltä voitaisiin saada lisää näkökulmia. Muuttuvan koulu ympäristön keskellä olisi tärkeää tutkia aihetta myös oppilaiden kannalta. Tämä voisi antaa tärkeää tietoa siitä, miten kouluissa vietettävät juhlat vaikuttavat oppilaan omaan kokemukseen koulussa viihtymisestä ja tasa-arvosta.

Lähteet

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8. painos). Routledge.
- Eduskunnan oikeusasiamies. (2014, 20.3.). *Suvivirsi koulujen kevätjuhliissa*. (EOAK/2488/2013).
<https://oikeusasiamies.fi/documents/235872516/250541620/2488-2013+Suvivirsi+koulujen+kev%C3%A4tjuhlissa+-+Sommarpsalm+p%C3%A5+skolornas+sommarfest.pdf/6884a7ee-b33d-33ed-cd07-89921c4b63cc?t=1375704000000>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Haikala, T. (2024, 30. tammikuuta). Millaista on hengellisyys 2020-luvun Suomessa? *Yliopisto-lehti*. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/elamantieteet/millaista-hengellisyys-2020-luvun-suomessa>
- Hieta, H., Hovi, T., & Ruotsala, H. (2015). Kulttuuriperintö. Teoksessa J. Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen* (s. 311–330). Gaudeamus.
- Hokkanen, P. (2014). *Uskonnonvapaus monikulttuuristuvassa koulussa*.
<https://osuva.uwasa.fi/server/api/core/bitstreams/8ab18a78-41f8-4d2f-a0d7-7ce27650e28b/content>
- Hyvärinen, M., Nikander, P., & Ruusuvoori, J. (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Kelly, J. F. (2004). *The origins of Christmas*. Liturgical Press.
- Keto-Tokoi, R., & Äystö, T. (2015). Oman uskonnon opetus ja Suvivirsi suomalaisena kulttuuriperintönä. Teoksessa J. Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen* (s. 328–345). Gaudeamus.
- Lemettinen, J., Hirvonen, E., & Ubani, M. (2021). Is worldview education achieved in schools? A study of Finnish teachers' perceptions of worldview education as a component of basic education. *Journal of Beliefs & Values*, 42(4), 537–552.
<https://doi.org/10.1080/13617672.2021.1889218>
- Malkavaara, M. (2017). Luterilaisuuden vaikutus kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Teoksessa R. Illman, K. Ketola, R. Latvio, & J. Sohlberg (toim.), *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi* (s. 46–64). Kirkon tutkimuskeskus.
- Mikkola, K. (2019). Monikulttuurisuus ja uskonnonvapaus. Teoksessa J. Räikkä & E. Aaltola (toim.), *Yhteiskuntafilosofia* (s. 167–184). Unipress.
- Niemi, P.-M., Kallioniemi, A., & Kuusisto, A. (2014). Discussing school celebrations from an intercultural perspective – a study in the Finnish context. *Intercultural Education*, 25(4), 255–268. <https://doi.org/10.1080/14675986.2014.926143>
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Määräykset ja ohjeet 2014:96. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2014>
- Opetushallitus. (2022). *Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäntietämisen opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa*.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Ohje_perusopetuksen_uskonnon_ja_e

- 1%C3%A4m%C3%A4nkatsomustiedon_opetuksen_sek%C3%A4_esiopetuksen_katso
muskasvatuksen_j%C3%A4rjest%C3%A4misest%C3%A4_sek%C3%A4_yhteisist%C3%A4_juhlista_ja_uskonnollisista_.0901a0b580d00f51.pdf
- Pesonen, H., & Sakaranaho, T. (toim.). (2020). *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. Gaudeamus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-345-588-7>
- Puusa, A., & Juuti, P. (2011). *Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. JTO.
- Rissanen, I., Tirri, K., & Kuusisto, E. (2015). Finnish teachers' attitudes about Muslim students and Muslim student integration. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 54(2), 277–290. <https://doi.org/10.1111/jssr.12190>
- Salmenkivi, E., & Åhs, V. (2022). *Selvitys katsomusaineiden opetuksen nykytilasta ja uudistamistarpeista* (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:13). Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/b071d7d1-65e4-4f1e-843c-2fcea9c67c1b/content>
- Salomäki, H., Ketola, K., Komulainen, J., Salminen, V.-M., & Sohlberg, J. (2024). Uskonnot ja katsomukset kouluissa. Teoksessa *Kirkko epävarmuuksien ajassa: Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2020–2023* (s. 159–165). Kirkon tutkimus ja koulutus. <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4419/viewmode=infoview>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Ainevalinnat [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-103X. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 28.3.2026]. <https://stat.fi/fi/tilasto/ava>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. uud. laitos). Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- UNESCO. (2003.). Cultural heritage: What is cultural heritage? UNESCO. <https://www.unesco.org/en/query-list/c/421034>
- Vuori, J. (2021). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa: Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Kauanko olet työskennellyt opettajana?

Oletko työskennellyt useassa koulussa?

Miten kuvailisit monikulttuurisuutta tai uskontojen monipuolisuutta kouluissa, joissa olet työskennellyt?

Millaisia uskonnollisia juhlia koulussasi vietetään?

Miten nämä näkyvät?

Entä muut uskonnolliset juhlat, joita koulussasi ei vietetä? Onko niitä tarkasteltu uskonnon tuntien ulkopuolella?

Mikä mielestäsi on uskonnollisten juhlien merkitys koulussa tänä päivänä?

Millaisin keinoin koulussasi on huomioitu oppilaiden erilaiset uskonnolliset taustat juhliin liittyen?

Onko uskonnollisten juhlien toteuttamiseen liittynyt tilanteita, jotka ovat vaatineet erityistä harkintaa tai järjestelyjä?

Millaisia ohjeita olet saanut juhlien toteuttamiseen esimerkiksi koululta tai opetussuunnitelmasta tai muilta tahoilta?

Millaisena koet ohjeistuksen?

Mitä voisi vielä kehittää?

Millaisena näet uskonnollisten juhlien tulevaisuuden koulussa?

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Rekisterin nimi	Luokanopettajien kokemuksia uskonnollisten juhlien toteuttamisesta kouluissa
Rekisterinpitäjä	Telma Mäkelä, 0458904769, telma.t.makela@utu.fi Turun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos Jessica Kujanpää, 0453404491, jessica.m.kujanpaa@utu.fi Turun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos
Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	Tutkimuksessa kerätään haastatteluita, joissa kysytään opiskelijoiden kokemuksia ja käsityksiä opiskelustaan yliopistossa. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen. Haastatteluissa kerätään tietoa opiskelijoiden kokemuksista ja käsityksistä esimerkiksi opiskelun arjesta, opiskeluvaihtojen tekemisestä, opiskeluaikojen rahoittamisesta, opiskelijoiden tasa-arvoisesta asemasta ja tulevaisuuden suunnittelusta. Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on ☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a kohta) ☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta) ☐ muu mikä _____
Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja: opetuskoulujen määrä, opetuskokemukset.
Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot ja nauhoitteet tuhotaan. Aineistoa säilytetään tietoturvallisesti viiden vuoden ajan, jonka jälkeen se hävitetään tietoturvallisesti.
Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin,

	<p>kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.</p> <p>Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p>
Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Henkilötiedot haastateltavalta.
Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

